

УДК 341.42[623.4:316.48](477.8)“2014/2021”(043.2)
DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2021-42-2-120-129>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ АДВОКАТА У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

Лісна І.С.

FOREIGN EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION OF A LAWYER'S PARTICIPATION IN TRIAL PROCEEDINGS

Lisna I.S.

Загально визнано, що суть сучасної демократії полягає у дотриманні верховенстві права. Ефективний захист суспільства від потенційних загроз, що виникають внаслідок зловживання владою і обходу основних демократичних принципів, ґрунтується, серед іншого, на існуванні системи стримувань і переваг. Незалежність судової влади і адвокатської професії є фундаментальною опорою цієї системи.

На сьогоднішній день, адвокатура посідає дуже важливе місце в механізмі здійснення правосуддя, як під час захисту в кримінальному процесу, так і під час здійснення адвокатом представництва.

Аналіз практики застосування законодавства в зарубіжних країнах та участі в ній адвокатів підтверджує те, що визначальною ознакою розвитку законодавства є його спрямованість на забезпечення прав і законних інтересів осіб у відносинах із державними органами. Участь адвоката надає професійну правову допомогу відповідно до діючого законодавства, захищає права, свободи і законні інтереси осіб, які беруть участь в судовому провадженні.

На основі порівняльно-правового аналізу та узагальнення законодавства, що регламентує діяльність захисника у кримінальному процесі України та деяких провідних державах Європи (Литві, Естонії, Федеративній Республіці Німеччина, Франції та ін.), зроблено висновок про доцільність запозичення позитивного досвіду та імплементації деяких норм зарубіжного законодавства для вдосконалення КПК України. Проаналізовано, що кримінальне процесуальне право більшості країн передбачає вимогу професійності адвоката (Великобританія, Литовська Республіка, Республіка Польща, США, Франція ФРН). Особливостями участі адвоката на досудових стадіях кримінального процесу в інших країнах є такі: можливість залучення як захисників інших фахівців у галузі юриспруденції (зокрема вчених-правників та викладачів національних вишів), а також обмеження участі адвоката у слідчих діях, які проводить поліція (ФРН); можливості усунення адвоката від участі у провадженні (Франція, ФРН, Литовська Республіка); кримінальна відповідальність за здійснення адвокатської діяльності не уповноваженою особою (Франція).

Ключові слова: зарубіжний досвід, адвокат, кримінальний процес, процесуальне законодавство Литви, Німеччина, Франція, Естонія, Грузія, Великобританія.

Висвітлення проблеми. Принцип забезпечення права на захист втілено у законодавстві всіх демократичних країн світу, що

стало наслідком демократизації судового процесу та підсилення гарантій його учасників. Для гарантування ефективності захисту в су-

часних умовах важливим залишається застосування методу порівняльно-правового дослідження та системного аналізу досвіду судочинства зарубіжних країн, включаючи його інтерпретацію та тлумачення міжнародних правових актів в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Не дивлячись на актуальність зазначеної проблеми, у юридичній науці приділяється недостатня увага системному порівнянню та аналізу кримінального судочинства та представництва в зарубіжних країнах. Тому для порівняльного аналізу було обрано процесуальне законодавство України, Литви, Німеччини, Франції, Естонії, Грузії, та Великобританії.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми та формування цілей та завдань статті. Досвід адвокатів, які ми беремо з країн Європейського Союзу можна запозичити, але повага до закону в Україні інша. Корисним було б перейняти досвід доступу до професії страхування адвокатської діяльності та удосконалення системи органів самоврядування. Гарантія якості послуг адвоката є доступ до професії. Абсолютна монополія на надання адвокатами правових послуг діє в Німеччині, Австрії, Греції, Франції, Іспанії, Данії та інших країнах. Розвиток та вдосконалення інститутів адвокатури є життєво необхідним для оформлення справжньої правової демократичної європейської української держави.

Ціль статті полягає у дослідженні міжнародного досвіду кримінального судочинства шляхом системного порівняльно-правового аналізу задля отримання знань, застосування яких може бути корисним для удосконалення вітчизняної системи.

Основний матеріал. Як вже зазначалось, відповідно кримінально процесуального законодавства України, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого,

особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) [1, с. 3].

Як зазначає О.М.Скрябін, участь адвоката за кримінально процесуальним законодавством Литовської Республіки регулюється другим розділом Кримінально-процесуального кодексу Литовської Республіки від 14 березня 2002 року (далі – КПК Литовської Республіки) [3, с.98]. Так стаття 47 КПК Литовської Республіки за своїм змістом дуже схожа зі статтею 45 КПК України, та також встановлює що захисником є адвокат. Крім того відповідно до частини 2 статті 47 КПК Литовської Республіки [4, с.9], захисником для ведення захисту може виступати помічник адвоката, але якщо проти цього не буде заперечувати сам підзахисний. Також помічник адвоката не може виступати в кримінальному процесі, з приводу обвинувачення в скоєнні тяжких або особливо тяжких злочинах [5, с.276].

Кримінально – процесуальне законодавство Литовської республіки допускає участь помічника адвоката для ведення захисту у кримінальному процесі за умови, що цьому не буде заперечувати сам підзахисний або коли існує пряма заборона у випадку розгляду справ щодо тяжких і особливо тяжких злочинів.

Законодавство України не передбачає участі помічника адвоката у здійсненні захисту у кримінальному провадженні, КПК України не як не регулює участь помічника у кримінальному процесі, повноваження помічника адвоката закріплено в статті 16 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року [6].

Так, відповідно до частини 2 статті 16 Закону, помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що перебувають у провадженні адвоката, крім тих, що належать

до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката. Тобто помічник за Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» виконує тільки доручення адвоката по справах які перебувають у провадженні адвоката, про участь помічника безпосередньо у здійсненні захисту у кримінальному процесі мови взагалі не має.

Як зазначає О.Скрябін, адвокат захищає не просто людину, а цінності, які Конституція України визнала «найвищими» серед інших: життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку людини. Тому ми є противниками того, щоб допускати помічника до безпосереднього захисту обвинуваченого [5, с.277].

Щодо прав та обов'язків захисника, вони досить схожі за своїм обсягом. Однак існують кілька положень, на які, варто звернути увагу. Так, наприклад, відповідно до пункту 6 статті 48 КПК Литовської Республіки, до повноважень адвоката включають можливість оглядати та фотографувати місце події, опитувати окремих осіб про відомі їм обставини справи [4, с. 4]. Загалом на практиці захисники в Україні керуються тими самими правами, що й у Литовській Республіці, однак у КПК України вчинення таких дій чітко не передбачено.

Також до обов'язків захисника в Литовській Республіці належить виконання розпоряджень органів досудового слідства, прокурора, судді та суду. У зв'язку із цим виникає питання щодо незалежності захисної діяльності в Литовській Республіці.

Також відповідно до статті 49 КПК Литовської Республіки захисник може бути усунений через звинувачення в застосуванні незаконних заходів захисту. Відповідно до цієї норми, якщо протягом досудового дзнання прокурор або суд під час ведення судочинства з розгляду справи вирішують, що захисник використовує незаконні заходи у захисті, вони мають право усунути цього захисника від ведення справи. Литовське кримінально-

процесуальне законодавство також визначає випадки обов'язкової участі захисника в кримінальному провадженні, більша частина випадків обов'язкової участі схожі з українським законодавством, але все таки мають свої особливості. «Так, згідно з КПК Литовської Республіки, участь адвоката обов'язкова під час здійснення дзнання та розгляду справи, за якою проведено затримання підозрюваного або обвинуваченого, а також коли є постанова про видачу (екстрадицію) особи або її передачі до Міжнародного кримінального суду та/або проведення арешту за Європейським ордером» [4, с.10].

Порівнявши КПК України і Литовської Республіки, можна констатувати, що більшість норм які регулюють здійснення захисту є схожими між собою, а окремі з них аналогічними, що свідчить про певну прогресивність та сучасність вітчизняного кримінального процесуального кодексу.

Має свою специфіку регламентації інституту захисника у Німеччині. У кримінальному процесі Німеччини роль захисника можуть здійснювати адвокати, а також викладачі правових дисциплін в німецьких вищих навчальних закладах, які, згідно з Рамковим законом про вищі навчальні заклади, мають кваліфікацію та право обіймати посаду судді. Інші особи можуть бути захисниками лише за умови затвердження судом. У разі якщо обрана особа не належить до категорії тих, хто може бути призначений захисником, її можуть допустити бути захисником за вибором лише разом з особою, яка має на це право [7, с.27].

Положення КПК Німеччини можна тлумачити досить вузько: якщо особа є юристом, але не має адвокатського посвідчення, тобто не є адвокатом, ця особа не відповідає вимогам особливої здатності здійснювати захист у кримінальних справах.

Як відзначає Т. Гошовська, Н.Дроздович, приклад організації захисту в криміналь-

ному процесі Німеччини засвідчує, що за фактичної відсутності змагальності сторін, здійснення захисту саме кваліфікованими адвокатами є найактуальнішим за наявності важливих важелів кримінального переслідування з боку суду та прокуратури [8, с.76].

Цікавими є положення, що регулюють діяльність адвокатів у Франції, де визначені не лише вимоги до захисників, а й передбачено кримінальну відповідальність за їх недотримання. Так, згідно зі статтею 433-17 Кримінального кодексу Франції, для особи, яка не зареєстрована належним чином у реєстрі колегії адвокатів, але здійснює адвокатську діяльність, кримінальна відповідальність настає в разі, якщо іншого не передбачено міжнародними угодами.

В КПК Франції не деталізовано підстави участі адвоката в кримінальному процесі, та порядок його залучення. Ці положення відображено в спеціальному законодавстві (Закон «Про реформу низки судових і юридичних професій» від 31 грудня 1971 року № 71-1130, Закон «Про правила професійної етики адвоката» від 12 липня 2005 року № 2005-790, Декрет «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 27 листопада 1991 року № 91-1197, Нормативне рішення «Про затвердження регламенту адвокатури і адвокатської діяльності у Франції» № 2005-003). Інтерес становить визначення осіб, які можуть бути адвокатами [9, с.4].

Так, титул 1 Закону «Про реформу низки судових і юридичних професій» від 31 грудня 1971 року № 71-1130 (у редакції станом на 22 вересня 2015 року) має назву «Запровадження нової професії адвоката і її організаційні правила». У статті 1 зазначено, що нова професія, кожен представник якої наділений статусом адвоката, замінює собою попередні професії (адвоката, судового повіреного при апеляційному суді та юридичного консультанта). Таким чином, особу, яка належить до однієї з цих професій, вважають

(за відсутності її відмови) представником іншого фаху. Юридичного консультанта, зафіксованого в списку, укладеному прокурором при суді великої інстанції на момент набуття чинності титулу 1 зазначеного Закону, включають до реєстру колегії адвокатів при тому самому суді великої інстанції.

Захисник за французьким кримінально-процесуальним законодавством має брати участь під час проведення всіх слідчих дій за участю підзахисного, включаючи перший допит. В суді захисник є рівноправною стороною змагального процесу і має право задавати питання особі, яка допитується в судовому порядку. Після завершення судового слідства захисник приймає участь в судових дебатах.

У КПК Грузії передбачено, що адвокат – це особа, яка у встановленому законом порядку захищає інтереси обвинуваченого, засудженого, виправданого та надає їм юридичну допомогу. У статті 45 зазначено, що у обвинуваченого обов'язково повинен бути адвокат: а) якщо обвинуваченим є неповнолітній; б) якщо обвинувачений не володіє мовою кримінального процесу; в) якщо обвинувачений має фізичні чи психічні вади, що перешкоджають йому в здійсненні свого захисту; г) у разі винесення ухвали (постанови) про призначення судово-психіатричної експертизи; д) в разі, якщо за вчинене ним діяння Кримінальним кодексом Грузії передбачається відповідальність у вигляді безстрокового позбавлення волі; е) якщо з ним ведуться переговори про укладення процесуального угоди; ж) якщо кримінальна справа розглядається судом присяжних засідателів; з) якщо він ухиляється від явки в правоохоронні органи; і) якщо він видалений із залу судового засідання; к) якщо він не ідентифікована особа; л) у разі, прямо передбаченому цим Кодексом.

У КПК Грузії окремо передбачено, надання права обвинуваченому збирати докази. Обвинувачений може збирати докази, як

самостійно так за допомогою захисника. Докази, зібрані обвинуваченим, мають однакову юридичну силу з доказами, зібраними стороною обвинувачення. Якщо для збирання доказів необхідно проведення слідчих чи інших процесуальних дій, які не можуть бути самостійно проведені обвинуваченим чи його адвокатом, він має право звернутися з клопотанням про винесення відповідної ухвали до судді, який зобов'язаний вжити всіх належних заходів для того, щоб протилежна сторона не дізналася про збирання доказів стороною захисту [9, с.2].

Схожість правового статусу захисника можна простежити між кримінально-процесуальним законодавством України та Естонії. Так, відповідно до кримінальний процесу Естонії захисником є також адвокат. Регламентується його правовий статус, Кримінально-процесуальним кодексом Естонії [10, с.3].

У главі 2 «Суб'єкти кримінального процесу» КПК Естонії передбачено, що захисником у кримінальному процесі є адвокат з дозволу особи, яка веде провадження, інші особи, повноваження яких випливають зі згоди, підписаної з підзахисним (договірний захисник), або інші особи, що виконали акредитовану державою навчальну програму для здобуття академічної юридичної освіти, повноваження яких випливають зі згоди, підписаної з підзахисним, та адвокат, повноваження якого випливають з його призначення слідчим органом, прокуратурою та судом. Можна прослідкувати аналогічний до українського правового статусу захисника законодавчий підхід. Адже держава висуває певні вимоги щодо освіти, а саме наявність вищої юридичної освіти та стажу роботи в галузі права не менше ніж 2 роки, а також те, що адвокат-захисник здійснює свою діяльність на умовах договору з підзахисним або за призначенням його для захисту особи. Відмінність нашого законодавства проявляється в тому, що при-

значає безоплатного захисника не прокуратура, слідчий орган, чи суд, а центр з надання безоплатної правової допомоги за наказом керівника відповідного центру.

У статті 47 КПК Естонії зазначено, що захисник має такі права: одержувати документи від фізичних та юридичних осіб, необхідні для надання юридичної допомоги людині, яка підозрюється чи обвинувачується; подавати докази; представляти запити і скарги; брати участь у процесуальних діях і робити заяви про умови, хід та результати процесуальних дій; використовувати технічні засоби при виконанні обов'язку захисту, якщо це не ускладнює проведення процесуальних дій; брати участь у процесуальних діях, виконуваних у присутності підзахисного на досудовій та судовій стадії; після вступу в справу вивчати протокол допиту підзахисного і документи про затримання підзахисного, а після завершення попереднього розслідування справи вивчати всі матеріали, наявні в справі; мати побачення з підзахисним без присутності інших людей не обмежену кількість разів і з необмеженою тривалістю, якщо інше не передбачено КПК [11, с.5].

Також зазначається, що адвокат має право вступити в кримінальну справу з моменту, коли особі вручено повідомлення про підозру у вчиненні злочину. Відповідно до пункту 2 частини 1 статті 72 КПК Естонії адвокат має право відмовитися давати показання як свідок про обставини, які стали йому відомими у зв'язку з наданням юридичної допомоги.

Проаналізувавши вищезазначені статті, зазначимо, що процедура обрання захисника в українському та естонському кримінально-процесуальному законодавстві є де в чому схожою, оскільки і в Україні, і в Естонії, захисник може бути як обраним, так і призначеним.

У державі Ізраїль відповідно до Закону «Про кримінальне судочинство держави Ізраїль» захисником може бути особа, яка має

передбачену законодавством кваліфікацію, але існують виключення з цього правила, якщо підозрюваний виявить волю, щоб його права захищала конкретна особа. Також передбачаються обмеження у виборі захисника (застосовується лише у разі, якщо Міністр оборони засвідчить у письмовій формі, що це необхідно в інтересах державної безпеки). Захисник може збирати докази та знайомитися з матеріалами справи, та матеріалами зібраними стороною обвинувачення. Так само як вище перелічених країнах законодавство Ізраїлю встановлює випадки обов'язкової участі захисника, наприклад у справах осіб віком до 14 років які підозрюються у вчиненні злочину [12, с.253]. Як відмічає О.Скрябін, порівняльно-правовий аналіз законодавства, що регламентує діяльність захисника у кримінальному процесі України та деяких державах Європи, свідчить, що «європейська модель» КПК України 2012 року є дійсно євроорієнтованою, оскільки деякі його положення навіть більш вдало регламентовані, ніж у державах, що вже мають достатній успіх у цьому напрямі роботи [2, с.224].

Як справедливо констатує І.Гловюк, більшість наведених визначень тлумачать захист у так званому вузькому розумінні, тобто саме як кримінально-процесуальну функцію. Всі вони містять вказівку на базовий елемент функції захисту – спростування обвинувачення [13, с.674]. Наступним прикладом правового регулювання адвокатської діяльності і його участі у кримінальному процесі є держава з іншою правовою системою ніж ті які вже були перелічені. Так, у Великобританії через відмінність у окремих частинах Об'єднаного Королівства, професія адвоката має специфіку.

Варто зазначити, що правовий статус адвокатури у Великобританії регулюється низкою нормативно – правових актів різноманітного характеру. Адвокатура у Великобританії формувалася протягом століть і нині функціонує на ґрунті королівських харті,

окремих парламентських актів, урядових постанов, правил, прийнятих керівними органами адвокатських організацій, судових рішень, юридичних традицій та правових звичаїв [14, с.135].

Відмінною рисою англійської адвокатури є історично сформований поділ практикуючих правозахисників на дві групи - соліситорів (solicitor) та баристерів (barrister). Вказані суб'єкти мають право виконувати функцію захисту в кримінальному процесі, але повноваження у здійсненні захисту різняться між ними. Соліситори мають обмежене право на публічні виступи у судах, вони в основному зустрічаються із клієнтами, підозрюваними чи обвинуваченими, діють від їхнього імені, допомагають збирати докази на їх користь.

Баристери є адвокатами, що мають право виступати у судах усіх інстанцій, їхня робота контролюється Генеральною радою колегії адвокатів (General Council of the Bar). До повноважень адвокатів баристерів належать: складання процесуальних документів (деталізованих позовних вимог або відкликання позову); консультування з питань права; представлення інтересів в суді. Адвокати не уповноважені: отримувати інструкції від клієнтів; займатись процесом розкриття інформації; спілкуватись зі свідками; проводити розслідування та керувати ними; займатись досудовим/позасудовим вирішенням спорів.

Функції адвокатів Великобританії порівняно з функціями захисників у країнах континентальної Європи є значно ширшими: адвокат може виступати не тільки з функціями захисту чи представництва інтересів громадян у судах, а й як обвинувач у кримінальних справах від імені держави та приватних осіб. Інша особливість законодавства Великобританії полягає в тому, що кримінальне переслідування може здійснюватися приватними особами, потерпілими, а органи

поліції, які порушують кримінальне переслідування, діють фактично на тих самих підставах, що і приватні особи.

Для професійного підтримання обвинувачення приватні особи звертаються за допомогою до адвокатів, які залежно від сторони у справі підтримують обвинувачення або захист [14, с.137].

Як відзначає Т.Б. Вільчик, що законодавство більшості країн Європейського Союзу по-різному визначає правову природу адвокатури. Вчена наводить наступні приклади розрізнення. Так, адвокатура у правовій системі Литви визнається незалежною частиною правової системи (ст. 2 Закону Литовської Республіки «Про адвокатуру»). В Естонії адвокатура є публічно-правовою юридичною особою, професійним об'єднанням адвокатів, метою якої є надання юридичних послуг у приватних і публічних інтересах. (ст. 2 Закону «Про адвокатуру Естонії»). В Англії доктринальне тлумачення суті адвокатури зводиться до того, що має слугувати зміцненню режиму «панування права», захисту прав людини. Законодавство Франції розглядає адвокатуру як ліберальну незалежну професію. Поняття «адвокатура» в Німеччині визначається Федеральним положенням про адвокатуру як незалежна організація в системі правосуддя, а адвокати – як вільні підприємці [15, с.337].

Висновки. Адвокатська монополія діє у переважній більшості європейських країн і є показником високого рівня справедливого судочинства. Представництво виключно адвокатом у судах спрямовано на підвищення якості правничих послуг. На відміну від юристів адвокати складають кваліфікаційні іспити, проходять стажування і підвищують свій професійний рівень, зберігають адвокатську таємницю, несуть дисциплінарну відповідальність за непрофесійне представництво у судах, що приводить до затягування процесів.

Розвиток інституту адвокатури залежить і від політичного вектору, соціального і

правового клімату в державі. Створення сприятливих умов як з боку держави так і з боку суспільства і перейняття позитивного досвіду іноземних держав сприяє розвитку адвокатської професії і значимості інституту адвокатури.

Перспективи подальшого розвитку дослідження. Немає жодної гарантії, що особа за довіреністю може професійно виконати функції адвоката. Положення про монополію існують в більшості держав із розвинутою демократією і традиціями верховенства права. В Україні скасування «монополії» адвоката на представництво в судах змінило бачення професійності захисту. Потрібно провести всеосяжну реформу системи правосуддя, яка торкнеться і адвокатури

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 12.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>. (Дата звернення 22.08.2021).
2. Скрябін О. М. Історичні аспекти становлення адвокатури в кримінальному процесі України. Вісник Запорізького національного університету. Серія «юридичні науки». 2015. № 2 (I). С. 221 – 228
3. Скрябін О.М. Порівняльно-правова характеристика участі адвоката в кримінальному процесі України з іншими зарубіжними країнами / О.М. Скрябін // 210 Науковий вісник Ужгородського національного університету - 2015. - Серія ПРАВО. Випуск 34. Том 3. – С. 98-101.
4. Про ухвалення, затвердження та набуття чинності Кримінально-процесуального кодексу Литовської Республіки : Закон від 14 березня 2002 р. № IX-785. URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(2\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(2).pdf)
5. Скрябін О. М. Помічник адвоката в кримінальному процесі. Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави : матеріали VIII Міжнар. Наук.-практ. Конф. М. Одеса. 25 березня 2016 р. Одеса, 2016. С. 276 – 278.
6. Закон України «Про адвокатуру та адвокат діяльність» від 16.07.2021 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (Дата звернення 22.08.2021).
7. Кримінальний процесуальний кодекс Федеративної Республіки Німеччина – Strafprozessordnung (stpo) [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://pub.ub.unipotsdam.de/volltexte/2012/6177>. – Назва з екрана.

8. Гошовська Т. В., Дроздович Н. Л. Роль адвокатури при здійсненні захисту у кримінальній справі: позитивний прояв судово-правового реформування. Вісник Верховного Суду України. 2012. № 9. С. 28 – 34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2012_9_12.

9. Основні акти, які регулюють адвокатуру і адвокатську діяльність у Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cnb.avocat.fr>. – Назва з екрана.

10. Закон Грузії. Уголовно-процесуальний кодекс Грузії. 9 октября 2009 года. URL: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/_09_10_2009.pdf

11. Уголовно-процесуальный кодекс Эстонии от 30 декабря 2004 г. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/1331187471eiakehtiv>

12. Кримінально-процесуальний кодекс Естонії від 30 грудня 2004 року. URL: <https://www.riigiteataja.ee/ant/13311874?Leiakehti>.

13. Татаров О.Ю. З досвіду організації досудового розслідування злочинів в державі Ізраїль (порівняльно-правовий аналіз) / О.Ю.Татаров // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 5 (72). – С. 253–266

14. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції; теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012р.: монографія / В.І. Гловюк. – Одеса; Юридична література, 2015. – 712 с.

15. Берладин О.Б. Правові аспекти участі адвоката в досудовому провадженні у кримінальному процесі Великобританії / О. Б. Берладин // Вісник Академії адвокатури України. - 2012. - Число 2. - С. 138-144. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2012_2_20

References:

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 12.04.2012 r. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>. (Data zvernennia 22.11.2020).

2. Skriabin O. M. Istorychni aspekty stanovlennia advokatury v kryminalnomu protsesi Ukrainy. Visnyk Zaporizkoho natsionalnogo universytetu. Seria «iurydychni nauky». 2015. № 2 (I). S. 221 – 228

3. Skriabin O.M. Porivnialno-pravova kharakterystyka uchasti advokata v kryminalnomu protsesi Ukrainy z inshymy zarubizhnymy krainamy /

O.M. Skriabin // 210 Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu - 2015. - Seria PRAVO. Vypusk 34. Tom 3. – S. 98-101.

4. Pro ukhvalennia, zatverdzhennia ta nabuttia chynnosti Kryminalno-protsesualnogo kodeksu Lytovskoi Respubliky : Zakon vid 14 bereznia 2002 r. № IX-785. URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(2\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(2).pdf)

5. Skriabin O. M. Pomichnyk advokata v kryminalnomu protsesi. Rol ta mistse pravookhoronnykh orhaniv u rozbudovi demokratychnoi pravovoi derzhavy : materialy VIII Mizhnar. Nauk.-prakt. Konf. M. Odesa. 25 bereznia 2016 r. Odesa, 2016. S. 276 – 278.

6. Zakon Ukrainy «Pro advokaturu ta advokat diialnist» vid 16.07.2021 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (Data zvernennia 22.08.2021).

7. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Federativnoi Respubliky Nimechchyna – Strafprozessordnung (stpo) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://pub.ub.unipotsdam.de/volltexte/2012/6177>. – Nazva z ekrana.

8. Hoshovska T. V., Drozdovych N. L. Rol advokatury pry zdiisnenni zachystu u kryminalnii spravi: pozytyvnyi proiav sudovo-pravovoho reformuvannia. Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy. 2012. № 9. S. 28 – 34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2012_9_12.

9. Osnovni akty, yaki rehuliuuiut advokaturu i advokatsku diialnist u Frantsii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://cnb.avocat.fr>. – Nazva z ekrana.

10. Zakon Hruzyy. Uholovno-protsessualnyi kodeks Hruzyy. 9 oktiabria 2009 hoda. URL: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/_09_10_2009.pdf

11. Uholovno-protsessualnyi kodeks Estonyy ot 30 dekabria 2004 h. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/1331187471eiakehtiv>

12. Kryminalno-protsesualnyi kodeks Estonii vid 30 hrudnia 2004 roku. URL: <https://www.riigiteataja.ee/ant/13311874?Leiakehti>.

13. Tatarov O.Iu. Z dosvidu orhanizatsii dosudovoho rozsliduvannia zlochyniv v derzhavi Izrail (porivnialno-pravovyi analiz) / O.Iu.Tatarov // Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu vnutrishnikh sprav. – 2010. – № 5 (72). – S. 253–266

14. Hloviuk I.V. Kryminalno-protsesualni funktsii; teoriia, metodolohiia ta praktyka realizatsii na osnovi polozhen Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy 2012r.: monohrafiia / V.I. Hloviuk. – Odesa; Yurydychna literatura, 2015. – 712 s.

15. Berladyn O.B. Pravovi aspekty uchasti advokata v dosudovomu provadzhenni u kryminalnomu protsesi Velykobrytanii / O. B. Berladyn // Visnyk Akademii advokatury Ukrainy. - 2012. - Chyslo 2. - S.

138-144. - Rezhym dostupu:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2012_2_20

Lisna I.S. Foreign experience of legal regulation of a lawyer's participation in trial proceedings. – Article.

It is generally accepted that the essence of modern democracy is to uphold the rule of law. Effective protection of society from potential threats arising from abuse of power and circumvention of basic democratic principles is based on the existence of a system of checks and benefits. The independence of the judiciary and the legal profession is a fundamental pillar of this system.

Today, the legal profession occupies a very important place in the mechanism of administration of justice, both during the defense in criminal proceedings and during the exercise of representation by a lawyer.

Analysis of the practice of application of legislation in foreign countries and the participation of lawyers in it confirms that the defining feature of the development of legislation is its focus on ensuring the rights and legitimate interests of individuals in relations with government agencies. The participation of a lawyer provides professional legal assistance in accordance with applicable law, protects the rights, freedoms and legitimate interests of persons involved in court proceedings.

Based on the comparative legal analysis and generalization of the legislation that governs the actions of attorney in the criminal process in Ukraine and some other leading European countries (Lithuania, Estonia, Germany, France, etc.), it is concluded that it is advisable to use positive experience and implement some rules of foreign legislation in order to improve Code of Criminal Procedure of Ukraine.

It is analyzed that the criminal procedure of most countries (England, Lithuania, Poland, the United States, France, Germany) requires professionalism of a lawyer. There are following peculiarities of a lawyer's participation in the pretrial stages of criminal prosecution in other countries: the possibility of involving other legal professionals (including legal scholars and teachers at national universities) as attorneys, as well as restricting the lawyer's participation in police investigations (Germany); the possibility of removing a lawyer from participating in the prosecution (France, Germany, the Republic of Lithuania); criminal liability for practicing law by an unauthorized person (France).

Keywords: foreign experience, attorney, criminal procedure, procedural legislation of Lithuania, Germany, France, Estonia, Georgia, Great Britain.

Лесна И.С. Зарубежный опыт правового регулирования участия адвоката в судебном разбирательстве. - Статья.

Общепризнано, что сущностью современной демократии является соблюдение верховенства права. Эффективная защита общества от потенциальных угроз, возникающих в результате злоупотребления властью и обхода основных демократических принципов, основана на наличии системы сдержек и льгот. Независимость судебной власти и адвокатуры является фундаментальной опорой этой системы.

На сегодняшний день адвокатура занимает очень важное место в механизме отправления правосудия, как при защите в уголовном процессе, так и при осуществлении адвокатом представительства.

Анализ практики применения законодательства в зарубежных странах и участия в ней юристов подтверждает, что определяющей чертой развития законодательства является его направленность на обеспечение прав и законных интересов граждан в отношениях с государственными органами. Участие адвоката обеспечивает профессиональную юридическую помощь в соответствии с действующим законодательством, защиту прав, свобод и законных интересов лиц, участвующих в судебном процессе.

На основании сравнительно-правового анализа и обобщения законодательства, которое регулирует действия адвоката в уголовном процессе в Украине и некоторых других ведущих европейских странах (Литва, Эстония, Германия, Франция и др.), делается вывод о целесообразности использовать положительный опыт и внедрить некоторые нормы зарубежного законодательства для усовершенствования Уголовно-процессуального кодекса Украины.

Проанализировано, что уголовный процесс большинства стран (Англии, Литвы, Польши, США, Франции, Германии) требует профессионализма юриста. Существуют следующие особенности участия адвоката в досудебных стадиях уголовного преследования в других странах: возможность привлечения в качестве адвокатов других специалистов в области права (в том числе ученых-правоведов и преподавателей национальных университетов), а также ограничение участия адвоката в полицейских расследованиях (Германия); возможность отстранения адвоката от участия в судебном преследовании (Франция, Германия, Литовская Республика); уголовная ответственность за занятие адвокатской деятельностью неуполномоченным лицом (Франция).

Ключевые слова: зарубешный опыт, адвокат, уголовный процесс, процессуальное законодательство Литвы, Германии, Франции, Эстонии, Грузии, Великобритании.

Авторська довідка:

Лісна Іванна Стефанівна – кандидат юридичних наук, доцент, ЧНУ ім. Петра Могили.

Стаття надійшла до редакції: 18 жовтня 2021 р.